

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 339.9:330.341.1

С.Г. МИКАЕЛЯН,
к.е.н., доцент, докторант кафедри міжнародного обліку і аудиту,
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Глобальні імперативи інформаційно–технологічної парадигми економічного розвитку

Досліджено тенденції становлення інформаційно–технологічної парадигми економічного розвитку. Обґрунтовані особливості стратегій інноваційного розвитку держави. Простежено основні тренди та закономірності інноваційної економіки, що дозволить обґрунтувати підходи до управління інноваційними процесами на різних рівнях економічної системи.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інформаційний простір, високотехнологічне виробництво.

С.Г. МИКАЕЛЯН,
к.э.н., доцент, докторант кафедры международного учета и аудита,
Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетмана

Глобальные императивы информационно–технологической парадигмы экономического развития

Исследованы тенденции становления информационно–технологической парадигмы экономического развития. Обоснованы особенности стратегий инновационного развития государства. Прослежены основные тренды и закономерности инновационной экономики, что позволит обосновать подходы к управлению инновационными процессами на разных уровнях экономической системы.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная деятельность, информационное пространство, высоко–технологичное производство.

The tendencies of information and technological paradigm of economic development are investigated. The strategy features of innovative state development are proven. It traces the major trends and patterns of innovation economy, which will justify the approaches to the management of innovation processes at different levels of economic system.

Keywords: innovative development, innovation, information space, high–tech manufacturing.

Постановка проблеми. У світовій економіці активно формується нова парадигма розвитку, що характеризується виробництвом наукомісткої продукції, інтелектуалізацією ресурсів, розширенням міжнародного ринку об'єктів інтелектуальної власності як самостійний сектор світового ринку та спирається на інноваційні джерела зростання. Суспільство завжди створювало нові технології і продукти, але наприкінці ХХ ст. відбулося безпрецедентне накопичення нових знань, багаторазово збільшилася швидкість поширення інформації, дифузія нововведень і конвергенція технологій. Відбувся її перехід у нову, інноваційну фазу розвитку: економіку, заснова-

ну на фізичній праці, змінила індустріальна економіка, що використовує природні ресурси, своєю чергою, останню змінює економіка, що базується на знаннях і інформаційних технологіях, особливістю якої є підвищена увага до знань окремих індивідумів. Створені у високорозвинених країнах механізми та інституційні основи для поширення і використання знань у рамках національних інноваційних систем забезпечують стійке зростання економіки, структурну і параметричну оптимізацію її елементів, високу якість життя населення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню теоретичних аспектів управління інноваційними

процесами та форм інтеграції бізнес–структур присвячували свої роботи такі видатні зарубіжні дослідники, як В. Баумоль, С. Валстен, П. Друкер, Б.–А. Люндвал, Дж. Меткалф, Р. Нельсон, К. Павіт, П. Пател, К. Фрімен, І. Шумпетер та інші. Теорія постіндустріальної інформаційної економіки та формування нового технологічного укладу представлена в роботах вітчизняних та російських економістів: С. Глазьєва, С. Дятлова, Т. Загорної, М. Замятіна, В. Іноземцева, Б. Корнейчука, Л. Мельника, Ю. Мірясова, Т. Ніколаєва, Р. Ніжегородцева, А. Румянцева, Т. Скриль, Д. Сорокіна, В. Тамбовцева, П. Щедровицького, Ю. Яковця та ін.

У сучасній економічній літературі тема інформаційно–технологічного розвитку вже отримала певне відображення і традиційно розглядалася в контексті виявлення тенденцій та закономірності інноваційної економіки. Проте недостатньо уваги приділено розробці концептуальних та методологічних підходів до формування парадигми суспільного розвитку, необхідність врахування різноманіття зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають напрями і моделі інноваційної економіки.

Метою статті є обґрунтування теоретико–методологічних положень концептуального моделювання системи управління процесами у високотехнологічних секторах економіки через призму інформаційно–технологічної парадигми суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ідентифікація інноваційної економіки найчастіше пов'язана з економікою постіндустріального технологічного укладу, в якій ключовими факторами виробництва стають інтелектуальні ресурси, або знання. Своєю чергою, технологічний уклад характеризується єдиним технічним рівнем виробництв, що пов'язані потоками якісно однорідних ресурсів та спираються на спільні ресурси кваліфікованої робочої сили, загальний науково–технічний потенціал тощо. Життєвий цикл технологічного укладу має три фази розвитку: перша фаза являє собою його зародження й становлення в економіці попереднього технологічного укладу, друга пов'язана зі структурною перебудовою економіки на базі нової технології виробництва, третя фаза домінування технологічного укладу характеризується найбільшим сплеском його розвитку, старіння і «відмирання».

Сучасний процес технологічних перетворень розвивається експоненціально завдяки взаємозв'язкам між «технологічними полями», які забезпечуються системами створення інформації, її зберігання, обробки, передачі й сприяють генеруванню

знань. Фундаментом інноваційної економіки є інформаційно–технологічна парадигма (див. табл.), що визначає принципи й механізми управління соціально–економічними системами [1]. Багато дослідників [2–4], не заперечуючи значимість економіки й політики, при вивченні закономірностей розвитку соціально–економічних систем розглядають інформацію як основний і універсальний соціальний регулятор.

Як показав аналіз теорій і концепцій інноваційної економіки, вона не зводиться винятково до використання інформаційних технологій. У результаті проведеного критичного аналізу виділені такі основні характеристики інноваційної економіки:

- зростаючий більш швидкими темпами, ніж зростання ВВП, обсяг створеної й спожитої інформації;
- перевага ринку знань і інформації над ринками матеріально–речових ресурсів та значне зростанням обсягу витрат на розвиток її первинного, базового сектору, де створюються й поширюються знання (наукові дослідження, в тому числі фундаментальні і прикладні, проектно–конструкторські розробки; вища освіта; розробка програмного забезпечення тощо);
- знання й інновації стають основним джерелом економічного зростання;
- інвестиції в знання зростають швидше, чим інвестиції в основні засоби (необхідність прогнозування процесів створення нових знань, оцінки й визначення пріоритетів науково–технічного розвитку призвели до того, що класична класифікація галузей заміщується класифікацією, що базується на оцінці рівня наукоємності, застосовуваній в ній технології);
- зміна характеру й, відповідно, моделей реалізації інноваційного процесу, реалізованих на принципах паралельності й стратегічних мереж. Інноваційний процес стає більш складним, системним; зростає число учасників інноваційної діяльності; інновації охоплюють не тільки технологічні зміни, але й сферу організації, управління, зростає їх економічна віддача, підсилюється різноманіття джерел інформації; ефективність і сама можливість інноваційної діяльності визначаються взаємозв'язками між різними стадіями інноваційного циклу і його учасниками;
- розширюється і поглиблюється процес економічної глобалізації, основними компонентами якої є інтеграція й транснаціоналізація, підсилюється координація й інтеграція інноваційної діяльності; зростаюча відкритість економік різних держав означає посилення міжнародного науково–тех–

Принципи формування інформаційно–технологічної парадигми економічного розвитку

Принципи	Механізми реалізації
Інформація – вихідний ресурс («сировина»)	Технологія призначена для впливу на інформацію. У попередні технологічні революції інформація впливала на технологію
Всеохоплення ефектів нових технологій	Новий технологічний спосіб визначає всі процеси індивідуального й колективного існування
Мережева логіка системи суб'єкта управління або сукупності управлінських відносин	Морфологія мережі пристосована до зростаючої складності взаємодій і до непередбачених моделей розвитку, що виникають з творчого потенціалу таких взаємодій
Гнучкість технологій	Організації й інститути модифікуються й фундаментально змінюються шляхом перегрупування їх компонентів. Здатність до реконфігурації – важлива властивість суспільства, для якого характерні постійні зміни й організаційна «плинність»
Зростаюча конвергенція технологій у високоінтегрованій системі	Раніше ізольовані технології трансформуються в єдину технологію. Диференціація між виробниками розмивається внаслідок зростаючої інтеграції й мережних ефектів (стратегічні союзи, спільні проекти)

нічного співробітництва; зростання витрат на інноваційну діяльність вимагає для здійснення великих проектів залучення ресурсів з різних країн; особливе значення набуває координація дій у міжнародній сфері, в тому числі створення єдиної системи стандартизації й сертифікації, яка буде сприяти інтенсифікації інноваційних процесів;

– зростаюче значення екологічного феномена як детермінанти господарського розвитку.

Критично проаналізувавши існуючі позиції, приходимо до висновків, що саме високотехнологічні галузі на міжнародному рівні прийняті як критерій оцінки концентрації національного науково-технічного потенціалу на основних напрямках науково-технічної інформації і ефективності національної інноваційної системи.

Як відомо, існує два типи інноваційного розвитку:

1) авангардний, який означає орієнтацію на досягнення світової першості;

2) наздоганяючий, при якому створюються удосконалені інновації, що пов'язані з поліпшенням властивостей існуючих процесів виробництва й продуктів.

Аналіз країн, що домоглися успіхів у реалізації нововвездень, випуску та експорті наукомісткої продукції, дозволяє виділити такі типи стратегій інноваційного розвитку на макrorівні: стратегія нарощування; стратегія перенесення, стратегія проміжних інститутів [5].

Стратегія нарощення, що реалізується в США, Англії, Франції, Німеччині, коли на базі використання власного науково-технічного потенціалу, залучення зарубіжних вчених і фахівців, інтегрування фундаментальної та прикладної науки забезпечується створення на постійній основі нових продуктів, високих технологій, що реалізуються у виробництві та соціальній сфері.

Своєю чергою, стратегія перенесення заснована на теорії наздоганяючого розвитку [6], «перевазі відсталості». Припускає перенесення на національний ґрунт і поступове пристосування технологій та інститутів, властивих розвиненим ринковим країнам, які вже довели свою ефективність. Нові технології формуються за допомогою вже освоєних, оскільки запозичення характеризується більш низькими витратами і рівнем ризику. Значення імітації порівняно з інноваційною діяльністю тим більше, чим більше відрив країни від світового «технологічного кордону» (рівня технологічного розвитку найбільш передових країн). Подібні механізми формування національних інноваційних систем використовували «східно-азійські тигри»: Японія, Тайвань, Гонконг, Сінгапур. Японія купувала у США, Англії та Франції ліцензії на високоефективні технології для освоєння виробництва новітньої продукції, що мала попит за кордоном. На цій основі Японія створювала власний потенціал, який забезпечив надалі весь інноваційний цикл – від фундаментальних досліджень і розробок до реалізації їх результатів всередині країни і на світовому ринку. В підсумку експорт японських технологій перевищив їхній імпорт, а країна має передову фундаментальну науку.

Стратегія проміжних інститутів (стратегія «запозичення»), що прийнята в Китаї та ряді країн Південно-Східної Азії. Прикладом служить створення конкурентоспроможної автомобільної промисловості, високоефективних засобів обчислювальної техніки, побутової електроніки в Південній Кореї. На перших етапах

модернізації слабо розвинені ринки та інституційна система економіки, тому неможливо забезпечити необхідну мобільність ресурсів і захистити права власності. Згідно зі стратегією забезпечується поступове формування національних інноваційних систем з урахуванням рівня технологічного та інституційного розвитку країни [7]. Маючи у своєму розпорядженні дешеву робочу силу і використовуючи власний науково-технічний потенціал, країни освоюють виробництво продукції, що вироблялася раніше в більш розвинених країнах, послідовно нарощуючи власне інженерно-технічне забезпечення виробництва. Далі стає можливим проводити власні НДДКР, поєднуючи державну і ринкову форми власності.

Залежно від фактору часу слід виділити так звану шокову терапію, тобто прискорений інноваційний розвиток, що спирається винятково на створення принципово нових технологій (інноваційний прорив) і різку одноразову зміну всієї інституційної системи.

Для забезпечення конкурентоспроможності держави в умовах становлення інноваційної економіки необхідно забезпечити розробку й реалізацію відповідної «піраміди стратегій»:

1) центральну інноваційну стратегію, яка припускає систему запланованих на макrorівні пріоритетів, цілей, принципів, механізмів розвитку національної інноваційної системи, формування інфраструктурних умов, що підвищують інноваційний динамізм суб'єктів і розвиток системи зв'язків;

2) регіональні інноваційні стратегії, які забезпечують інтеграцію бізнес-структур, органів влади й науково-освітніх установ з формування високотехнологічних секторів економіки на мезорівні;

3) інституціональні стратегії, розроблені на рівні організації залежно від стану зовнішнього середовища й інноваційного потенціалу, дії державних і інших регуляторів інноваційних процесів.

Виходячи з наведених вище міркувань основними тенденціями й закономірностями інноваційної економіки, які визначають підходи до управління інноваційними процесами на макро- і мезорівні, є:

– скорочення строків виводу на ринок нових технологій, зменшення періоду часу, протягом якого реалізується стратегічна ініціатива, посилення впливу фактора часу при розширенні простору й меж бізнес-системи;

– зростання дифузії джерел нових знань; збільшення числа конкурентів, що вміють швидко клонувати переваги незалежно від галузевої специфіки його власника; реакція організацій на дії конкурентів і інших учасників ринку повинні бути синхронними й всеохоплюючими;

– зростання взаємодоповнення й взаємозалежності продуктів і розвиток двосторонніх і багатосторонніх ринків;

– істотне зростання трансакційних витрат і, відповідно, вимог до тих видів діяльності, основними ресурсами яких є знання;

– підвищення рівня освіти клієнтів (споживачів), розвиток зв'язків між ними і, як наслідок, втрата актуальності узагальнених зразків поведінки споживачів (сегментів ринку) при їх індивідуалізації,

– зсув фокусування ІТ від забезпечення ефективної діяльності управляючої системи на розвиток взаємодії організації зі споживачами та іншими зацікавленими сторонами для задоволення індивідуалізованих потреб;

– зростання мобільності населення в розвинених країнах і розширення можливостей залучення висококваліфікованих фахівців;

– розширення використання ІТ забезпечує одержання різноманітних ефектів, насамперед у створенні та використанні нових знань; негативним наслідком стає проблема забезпечення інформаційної безпеки на всіх рівнях управління й економічних втрат внаслідок несанкціонованого доступу до знань суб'єктів господарювання.

Висновки

На основі дослідження обґрунтовано тенденції становлення інформаційно-технологічної парадигми економічного розвитку, що полягає в інтеграційній взаємодії бізнесу, науки, освіти і влади. Узагальнення принципів та методологічних підходів до моделювання інноваційної системи дозволило умотивувати транспарентну необхідність інституційних перетворень для активізації інноваційних процесів. З метою реалізації розроблених методичних прийомів виділені особливості стратегій інноваційного розвитку держави та аргументовано розробку й реалізацію «піраміди стратегій» управління інноваційними процесами на різних рівнях економічної системи з виділенням

пріоритетних інноваційно-індустріальних проектів, заснованих на об'єктах інтелектуальної власності та виборі – раціональних інституційних форм інтеграції.

Список використаних джерел

1. Тоффлер Э. Шок будущего / Пер. с англ. – М.: АСТ, 2002. – 557 с.
2. Мэлоун М. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компании // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология / Под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – С. 432–447.
3. Титова В.А., Лямзин О.Л. Об основах взаимодействия участников многоотраслевых интегрированных структур на базе развития инноваций // Региональная экономика: теория и практика. 2007. – №16. – С. 74–82.
4. Эдвинссон Л. Корпоративная долгота. Навигация в экономике, основанной на знаниях. – М.: Инфра-М, 2005. – 248 с.
5. Нижегородцев Р.М. Стратегия инновационного прорыва для России // Экономические стратегии, 2008. – №1. – С. 28–36.
6. Гершенкорн А. Экономическая отсталость в исторической перспективе // Истоки. Экономика в контексте истории и культуры. – М., 2004. – С. 420–447.
7. Полтерович В.М. Элементы теории реформ. – М.: Экономика, 2007. – 446 с.

В.В. КОРНЕЕВ,
д.е.н., професор, Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку і торгівлі України,
С.В. КУЛЬПІНСЬКИЙ,
к.е.н., Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку і торгівлі України

Особенности развития финансового сектора Украины в 2014 році: припущення і передбачення

У статті проведено аналіз основних тенденцій грошового і кредитного ринку України першої половини 2014 року та розкриваються причини погіршення кон'юнктури фінансового ринку. Зроблено припущення щодо подальшого розвитку описаних тенденцій та пропонуються конкретні шляхи посилення ролі механізмів регулювання, спрямованих на мінімізацію ризиків та сприяння інвестиційному зростанню економіки.

Ключові слова: банки, фінансовий сектор, інвестиції, регулювання, прогноз.

В.В. КОРНЕЕВ,
д.э.н., профессор, Научно-исследовательский экономический институт Минэкономразвития и торговли Украины,
С.В. КУЛЬПИНСКИЙ,
к.э.н., Научно-исследовательский экономический институт Минэкономразвития и торговли Украины

Особенности развития финансового сектора Украины в 2014 году: предположения и прогнозы

В статье проведен анализ основных тенденций денежного и кредитного рынка Украины за первую половину 2014 года, раскрываются причины ухудшения конъюнктуры финансового рынка. Сделаны предположения о дальнейшем развитии описанных тенденций и предлагаются конкретные пути усиления роли механизмов регулирования, направленных на минимизацию рисков и содействие инвестиционному росту экономики.

Ключевые слова: банки, финансовый сектор, инвестиции, регулирование, прогноз.

V. KORNEEV,
doctor of economics, professor of finance SRIE,
S. KULPINSKY,
PhD SRIE

Development trends of ukrainian financial sector in 2014: assumptions and forecasts

The paper analyzes trends of monetary and credit markets of Ukraine in the first half of 2014 and reveals main causes in deterioration of the financial market. Assumptions on the further development of the described trends have been made and proposals concerning the ways to strengthen the role of regulation mechanisms aimed to minimize risks and promote investment growth have been outlined.

Keywords: banks, financial sector, investment, regulation, forecast.